

אנטי-דיינו

"מפי עוללים ויונקים ייסדת עוז". השיגרה מקפאה את המחשבה. בכוחה של שיגרה זו אתה חוזר וקורא מדי שנה ושנה או מדי יום ביומו בסידור התפילה או בפרשת השבוע, ונדמה לך שהכול כבר נתגלה לך, נתברר לך, נתפרש לך – ואין כל הפתעה צפויה לך מפרשה זו, מתפילה זו. והנה, פתאום, נזרק סילון אור בצבע חדש – אם מנפשך אם מנפש אחרת – ואתה עומד ותקמה ומשתומם: כיצד לא נתגלה לי דבר זה בעבר? כיצד?

ולא לשוא קבעו חכמים כעדות כשרה את המסל"ת – מסיח לפי תומו – שאינו משוחד, ומסוגל הוא לטעום באוכל טעם שאין בו מן הסוגסטיה (הערה 1) של היודע את הטעם למפרע. ואכן, טוב הוא גם לפעמים קורא-לפי-תומו שכזה, ומי עוד קורא לפי תומו כילד בישראל, ומה-עוד שהוא ילד הקורא לראשונה במקור עברי?

מקס ויינטרוב. היכן אתה מקסי ויינטרוב? בשנת תרצ"ד היית בן שמונה, ואתה בן-יחיד למשפחת בעלי אחוזה יהודים בכפר נידח באוסטריה. והמשפחה שולטת ברכושה על כל הכפר, כי מן האחוזה מתפרנסים כולם. יחידה היא המשפחה ביהדותה בים של גויים – והנוער בכפר כבר כולו בשורות הנאצים. ומקום מגורי הוריך ודודותיך, מקס, הוא בארמון אחד הנסיכים האוסטרים שירדו מנכסיהם. ועיני כל הגויים – הגדולים עם הקטנים, איכרים עם פועלים – עיני כולם בארמון: "מתי נשחוט את היהודונים הללו, ונחזיר לידינו את הארמון ואת חצר האחוזה?"

וסבתא שלך, מקסי, ביקשה לפני מותה שיביאו לך מורה שילמדך "יהדות", צורת אות עברית לפחות. ואני סטודנט בווינה, מחפש פרנסה – וגם מקום-שלווה לכתוב בו את עבודת הדוקטור בפילוסופיה.

וכך נזדמנתי לאותו כפר נידח, לאותו ארמון גויי מפואר המוחזק בידי יהודים עשירים ממוצא גליצאי, ואתה מקסי בן שמונה, מתחיל ללמוד עברית ותורה.

(וזוכר אני יום פורים בשנת תרצ"ד, יצאתי לטיולי היומי בכפר, והנה על לוח המודעות כרוז גדול במסגרת שחורה: מודעת אָבֶל לזכר שבעים וחמישה אלף האריים הטהורים, אשר לפני כך-וכך שנים רצחום היהודים בשושן בירת פרס; ובסיום – קריאת-נקם ביהודים, על הדם הארי השפוך).

ובין פורים לפסח אני מכניס אותך, מקסי, לסוד ה"הגדה"... (באחד הערבים אנו מאזינים כולנו לנאומו של ה'פיהרר' מדנציג "ביום נֶצְחון האומה" – ו"זיג-הייל! זיג הייל!" חותך בבושר – ואביך ואמך מסבירים לי מדוע אין הם יכולים למכור את האחוזה ולהסתלק. המחירים של האדמות ירדו מאוד, ההכנסות הן רק 4%, וכיצד ימכרו את הרכוש בחצי המחיר?).

מקסי! היכן אתה מקסי? נותרת בחיים? ניצלת מתוך ים הדמים? אינני יודע; מאז יצאתי מביתכם לאחר הפסח – לאחר שהות של חצי שנה – לא שמעתי עליכם דבר וחצי דבר... ואולי אתה כאן בארץ? אולי יגיעו דברים אלה לאוזניך?

בערב פסח זה נזכרתי בך, כשם שאני נזכר בך מדי שנה בשנה בקראי ב'הגדה' ובהגיעי ל'כמה מעלות טובות'.

הפתעת אותי אז בשאלה, ואני מורף – תלמיד לפילוסופיה, תלמיד בית המדרש לרבנים – ישבתי דומם... לא היה כל מענה בפי, אף כי בדרך כלל יודע אני להיחלץ משאלות לא-נוחות בכל מיני דרכים שבפשט ושבדרש, שברצינות ובבדיחה. אך לשאלתך זו, אז, לא מצאתי מענה עד היום הזה – ומאז פג בלבי טעמו של שיר זה, אשר בהתלהבות רבה כזו היינו שרים אותו תמיד עם אבא, וענינו בשמחה רבה ובקול: "דיינו! דיינו!"...

והשאלה ששאלת בפשטות ותמימות:

"אילו סיפק צרכינו במדבר ארבעים שנה ולא האכילנו את המן – דיינו. הכיצד? הרי היו מתים ברעב???"

מקסי הקטן תקף את ה"דיינו" הארוך בנקודה הפשוטה ביותר, כמובן. אבל לדידי היתה זו כדקירת מחט בכדור. הנקב הוא קטן מאוד, אבל דיו כדי להוציא את האוויר כולו.

מהו באמת עניין זה של "דיינו"? מיהו אותו חסיד שוטה אשר ברוב התלהבותו למעשי א-להים עמנו איבד את עשתונותיו ואת הגיונו הפשוט? איזו מין א-היסטוריות והפשטה הכתיבו לו את ה"חכמה": "אילו קרע לנו את הים ולא העבינו בתוכו בתרבה"... האם ראו עיניו מה שידו כותבת? אילו הכניסנו לתוך הים והטביענו בתוכו – דיינו?! או: "אילו נתן לנו את ממונם ולא קרע לנו את הים – דיינו", כלומר: השגת קצת כסף, ר' יהודי? שֶׁמַח וצא במחולות! שֶׁמַח אבא של ניינטרוב. שֶׁמַח אבותיהם של כל הניינטרובים היהודים בעולם, מפולין וגרמניה עד אמריקה... שֶׁמַח בממון, צהלו נרונו: "דיינו!!!" גם אם מחר לא יקרה לכם שוב הנס, ולא ייקרע לכם הים, ותטבעו במים רבים או בדמים רבים – "דיינו!!!"...

או: "אילו העבינו בתוכו בתרבה ולא שיקע צרינו בתוכו – דיינו!!"; הידד למשורר! דיינו? אלא מה רצית, שהאויב המצרי יעבור את הים וירדוף את ישראל וחרבו תשיג את העם? איזה דינו כאן? האם ישנה בכל פרשת יציאת מצרים חוליה אחת שאפשר להוציא אותה מבלי שֶׁיבולע לשלמות, לא רק לשלמות של פרשת יציאת מצרים כי אם לפרשת ההיסטוריה שלנו כולה? [והנה עוד גם זאת]: "אילו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישראל – דיינו!!"; ברוך הוא [המשורר], אבי אבות כל שונאי-ציון בישראל, הדתיים והחילוניים; ברוך הוא אביהם הרוחני של כל ה"בונדיסטים", אנשי ה"תעודה" ואנשי ה"אוניונים" למיניהם! (הערה 2)

וככה עד הסוף: "אילו הכניסנו לארץ ישראל ולא בנה לנו את בית הבחירה – דיינו!"
דיינו? ובכן דיינו ב"מקלט בטוח" שאיננו בטוח כלל? דיינו באיזו אלבניה ישראלית?
בלי בית מקדש? בלי נבואה? בלי רוח הקודש? בלי נשמה יתרה? עם בתי קפה,
'זינְטְרוניס', (הערה 3) סינְמוֹת-בלש ו"תרבות מתקדמת" – דיינו!?

לא, לא הרבה מעלות טובות למקום עלינו. כי אם מעלה אחת אשר שקולה כנגד כל
המעלות המדומות, המופשטות הללו. מופשטות כשכל אחת לעצמה, אך ממשיות
כשהן נתונות זו בזו כחוליות בשרשרת, כחוליות הכרחיות בשלשלת.

לא דיינו ביציאת מצרים שאין עִמה שְׁפָטִים בְּאוֹיִבִים, שאין עִמה חורבן אלהים
ותרבותם הנתעבת. לא דיינו בפיצויהם ושילומיהם (הערה 4) אם בכוריהם אינם
נופלים, ולא דיינו בדרך תְּרִבָּה לנו, אם אין ניתק הגשר לעבור בו אויבים אחרינו. ולא
דיינו באכילת מֶן בלי סינְי ותורה, בלי שבת קודש. ולא דיינו בשבת קודש ותורה
ומצוות כרימון – בלי 'ארץ רימון' מתחת לרגליים, ארץ חמדה וטובה; ולא דיינו בכל
אלה – בְּמֶן ובמצוות ובמדינה ובאדמה – ללא בית בחירה בְּמֶרְכֵז, מעל לְכוֹל.

תודה לך, מקסי תלמידי (היכן אתה, מקסי מורי?) – על שלימדת אותי עוז, עוז
שְׁבִשְׁלֵמוֹת וְכֶסֶל שְׁבִה שְׁלֵמָה.

רְבֹ, רְבֹ האסונות אשר באו עלינו בעקב פסיכולוגיה זו של "דיינו". האומר "דיינו" על
אחד מן הדברים האלה – על אחת מחוליות השרשרת – לא מסתפק במועט הוא, כי
אם כופר בְּעֵיקֶר, ומחריב את הכול; וכל זמן שלא נוציא את ה"דיינו" ממהלך
מחשבתנו – לא יכופרו עוונותינו.

~~~~~

הערת סיום:

המאמר פורסם ב'סולם', ניסן תשי"א

הערות:

1.

סֻגְסְטִיָה, משמע: השפעה מניפולטיבית, הטיית דעתו של המושפע לפי רצון המשפיע.
'שכנוע עצמי' שכזה – 'אוטוסוגסטיה' – נעשה על-פי הנחת-יסוד קבועה או ידע קודם.

2.

• ה'בוֹנְדִי' (=ברית) היתה מפלגת פועלים יהודית שנוסדה בשנת 1897, ופעלה בפולין,
ליטא ורוסיה. ה'בוֹנְדִיסְטִים' התאפיינו באידאולוגיה סוציאליסטית-חילונית,
ובהתנגדות לציונות ולעליה ארצה. את המוצא מן המצוקה דימו הבונדיסטים למצוא
ב'מלחמת המעמדות הכללית, ובהשגת אוטונומיה תרבותית ליהודים (תוך טיפוח

היידיש כלשון העם). תדיר, היה אלדד מציין שבאותה שנה בה נוסד ה'בונד', התכנס הקונגרס הציוני הראשון. התנועה הראשונה סחפה אלפים ורבבות, ואל השניה הצטרפו מעטים, זעיר פה זעיר שם. "כך יצאו שתי התנועות לדרכן" – לימד אלדד – "וראו מה עלה בסופן"...

• בכותבו "אנשי התעודה" מכוון אלדד אל מייסדי התנועה הרפורמית בגרמניה. כמה וכמה מהם – אברהם גייגר, שמואל הירש, שמואל הולדהיים ואחרים – הציבו את "רעיון התעודה" (במובן של שליחות וייעוד ישראל) כרעיון מרכזי במשנתם. הם קבעו כי שליחותו של העם מתמקדת בהשראת המוסר והצדק אל הגויים כולם, דבר הניתן להיעשות דווקא בגלות – הנתפסת מעתה כאידאל חיובי – בעוד אשר "הקליפה" הלאומית וחזון שיבת ציון, דינם להימחות מספרה של היהדות. "רעיון התעודה" – תפקידם של היהודים לקראת גאולה אוניברסלית – נדון באסיפת פרנקפורט (1845), שם הוחלט גם למחוק מן הסידורים את התפילות לקיבוץ הגלויות ולבניין המקדש בירושלים.

כאשר פרץ הפולמוס בין אורתודוקסים לבין דוברי הציונות, שוב העלו הראשונים את 'רעיון התעודה' בטענה ששליחות ישראל היא דווקא בגלות, (כהעלאת-גגה של הרעיון הרפורמי), אך בפייהם היה הרעיון 'מרוכך' כביכול, לאמור: 'תעודת' ישראל היא בשבתו בארצות הגויים – עד אשר יבוא משיח צדקנו...

• כאשר מזכיר אלדד את "האוניונים" למיניהם – כוונתו היא, אל-נכון, ל"יוניון" – איגוד הפועלים היהודים בארה"ב – ארגון גדול שיזמו אנשי ה'בונד'. במקביל, היו יהודים רבים פעילים שם ב"יוניונים" שונים – באיגודי העובדים למיניהם – ופעילים אלה ותומכיהם, שאך זה עתה היגרו ליחופי הזהב' מן העיירה, היו ממתנגדי הציונות החריפים. תדיר הם האשימו את הציונים ב'מכירת אילוזיה להמונים', בעוד שהם בעצמם אכן דואגים ליהודים, בתקנת חיי הממש, שאינם אפשריים כלל בארץ ישראל...

.3

את ההתייחסות ל"זינְטְרוֹנִים" יש ליחס לזינְטְרוֹן' אשר הוקם ברמת גן באותן שנים, ליד כביש ז'בוטינסקי. היה זה אוהל עגול, ענקי, ונערכו בו מופעי קרקס – עם בעלי חיים שונים – בשילוב הופעות בידור 'נוצות' של זמרים ורקדניות.

.4

כאשר כותב אלדד כי "לא דיינו בפיצוייהם ושילומיהם", הריהו מתכוון, אל-נכון, לסוגיית השילומים והפיצויים מגרמניה.

מעניין הדבר כי בדיוק במועד בו כתב אלדד את דבריו, נערכה פגישה סודית ראשונה בין נציגי המדינה לבין הקאנצלר אדנאוור, ובה הוגשה בקשת השילומים, ואדנאוור נענה לה. (עד נקודת זמן זו, ניסתה הממשלה לתבוע פיצויים מגרמניה באמצעות המעצמות – 'בנות הברית' – אך הניסיון לא צלח). כשבעה חודשים לאחר מועד כתיבת המאמר התלקח עימות ציבורי עצום ממדים בין מתנגדי השילומים – ובגין בראשם – לבין התומכים, בראשות בן-גוריון. בכסלו תשי"ב אישרה הכנסת את ההסכם עם גרמניה, ברוב של 61 מול 50 מתנגדים.